

JA IMAM PRAVO!

VODIČ

Podgorica, novembar 2023.

FINANSIRA:

Evropska unija

KOFINANSIRA:

Ministarstvo
javne uprave

„Izrada ovog Vodiča je podržana kroz projekat „U pravo vrijeme – Podrška zaštitnicima/ama ljudskih prava i OCD u oblasti promocije ljudskih prava i razvoja demokratske političke kulture“ koji realizuju nevladine organizacije Juventas, Help - Hilfe zur Selbsthilfe, Centar za monitoring i istraživanje – CeMi, Kvir Montenegro i Otvoreni centar Bona fide, koji finansira Delegacija Evropske unije kroz program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava za Crnu Goru 2022 (EIDHR) – ctr. 438-535, a kofinansira Ministarstvo javne uprave Crne Gore, stavovi u Vodiču ne predstavljaju stavove Konzorcijuma koji realizuje projekat niti finansijera i kofinansijera.”

Sadržaj Vodiča je isključiva odgovornost Mreže za evropske politike - MASTER i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove donatora.

Urednica: mr Andrea Popović

Autorka: Ana Andrijašević

Dizajn: Ana Samardžić

SADRŽAJ

Kratak opis projekta	4
1. UVOD	5
2. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA U CRNOJ GORI	6
2.1. Zaštita od strane države	6
2.2. Parnični postupak	8
2.3. Ustavno-sudska zaštita	10
2.4. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore - Ombudsman	12
2.5. Krivični postupak	14
2.6. Mediji	16
2.7. Pojedinci	17
3. GOVOR MRŽNJE I VRŠNJAČKO NASILJE	18
3.1. Govor mržnje	19
3.2. Vršnjačko nasilje	21
4. EVROPSKI SISTEM ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA	24
4.1. Savjet Evrope	24
4.4. Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju - OEBS	25
4.5. Evropska unija.....	26
ZAKLJUČAK	27

KRATAK OPIS PROJEKTA

Projekat **Mreže za evropske politike- MASTER** "Ja imam pravo!" realizuje se u okviru programa "U PRAVO VRIJEME – Podrška zaštitnicima/ama ljudskih prava i OCD u oblasti promocije ljudskih prava i razvoja demokratske kulture", a koji realizuju nevladine organizacije NVO "Juventas", HelpMontenegro, NVO "Centar za monitoring i istraživanje – CEMI", NVO "Queer Montenegro" i Otvoreni centar Bona fide, koji finansira Delegacija Evropske unije kroz program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava za Crnu Goru 2022. (EIDHR), a kofinansira Ministarstvo javne uprave

Glavni cilj projekta "Ja imam pravo!" je **unapređenje poštovanja i zaštite ljudskih prava** u crnogorskom društvu, sa posebnim akcentom na **mlade**, uz promociju **različitosti i jednakosti**, kao osnovnih vrijednosti demokratskog društva.

Projekat predstavlja značajan korak u ostvarivanju naše vizije za **pravednije i inkluzivnije** društvo, te sve projektne aktivnosti imaju za cilj kreiranje pozitivnih promjena koje će doprinijeti **uključivanju mladih u procese donošenja odluka**.

Pred vama je **Vodič "Ja imam pravo!"**, a koji ima za cilj pružanje informacija o zaštiti ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, uz ukazivanje na najvažnije institucije i organizacije koje se bave ljudskim pravima, kao i njihove nadležnosti, te konkretne pravne institute kojima se može postići zaštita ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori.

Vodič je kreiran na način da omogući mladima, da se kroz upoznavanje institucija i instituta za zaštitu ljudskih prava u Crnoj Gori, uključe i daju svoj direktni doprinos u zaštiti istih, kako bismo zajedničkim snagama kreirali društvo bez predrasuda, u kome se svima pružaju jednake šanse i mogućnosti, bez ozira na lično svojstvo ili uvjerenje.

Vjerujemo da će svakom čitaocu Vodič dati mogućnost da stekne nova znanja, unaprijedi već stečena, ali najvažnije od svega, da će uticati na mlade ljude da postanu promjena koju žele da vide u društvu.

1. UVOD

Pod pojmom ljudska prava, podrazumijevamo skup univerzalnih prava koja pripadaju svim ljudima bez obzira na urođene ili stečene osobenosti, a čijom primjenom se prvenstveno obezbjeđuje zaštita ljudskog dostojanstva. Imajući u vidu da su ova prava univerzalna, jednaka za sve, njihova zaštita se realizuje proklamovanjem temeljnih aspekata čije kršenje podliježe sankcionisanju od strane državnog aparata.

Iako je termin ljudska prava tekovina savremenog doba, prvi koncept ideje ljudskih prava datira iz perioda antičke Grčke, sa ciljem zaštite pojedinca od tiranije. Kada govorimo o savremenom konceptu ljudskih prava, izdvajamo dva pravna dokumenta koja su dala pečat definisanju temeljnih ljudskih prava, i to: **Deklaracija prava čovjeka i građanina** iz 1789. godine, koja predstavlja krunu Francuske revolucije, a koji dokument je u već prvoj rečenici dao fundamentalan princip slobode i jednakost proklamovanjem: *“Ljudi se rađaju i žive slobodni i jednaki u pravima”*, i **Povelja o pravima** iz 1791. godine koja predstavlja prvih deset amandmana na ustav SAD, najstariji ustav na svijetu.

Treba naglasiti da je razvoj ljudskih prava proces koji i dalje traje, te da se nova prava konstantno proširuju praksom i jurisprudencijom međunarodnih pravosudnih institucija. S tim u vezi, neophodno je spomenuti **Evropski sud za ljudska prava** (u daljem tekstu: ESLJP) sa sjedištem u Strazburu, koji se sastoji od sudija u broju koji je jednak broju država članica Savjeta Evrope koje su ratifikovale **Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda**, a među kojima je i Crna Gora.

Ljudska prava su univerzalna, garantovana svima pod jednakim uslovima, međutim, evidentno je da se ista ne primjenjuju jednako na sve i pored postojanja međunarodnih i domaćih pravnih dokumenata kojima se ona jemče, o čemu svjedoče svakodnevna dešavanja i aktuelna sudska praksa.

Iz navedenog razloga neophodno je kontinuirano raditi na podizanju nivoa svijesti svih građana o važnosti i značaju poštovanja ljudskih prava i sloboda, kako bi se obezbijedio dostojanstven život svima, pod jednakim uslovima, te eliminisala diskriminacija po bilo kom osnovu.

2. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA U CRNOJ GORI

Institucije i tijela, koji su nadležni za unapređivanje i zaštitu ljudskih prava u Crnoj Gori, mogu biti **nezavisni** ili biti dio jedne od grana vlasti: zakonodavne, izvršne ili sudske vlasti. Nezavisne institucije su: **Ustavni sud, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Ombudsman) i Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama**. U okviru zakonodavne grane vlasti su **Skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode i Odbor za rodnu ravnopravnost**, koji se direktno bave ljudskim pravima, ali je neophodno napomenuti da je ovo takođe jedno pitanje od zajedničkog značaja za još nekoliko odbora.

Sudski dio vlasti predstavljaju sudovi i tužilaštvo, pri čemu je u izvršnoj grani vlasti glavno tijelo **Ministarstvo za ljudska i manjinska prava** kao centralni državni odsjek nadležan za oblikovanje politika koje se tiču zaštite ljudskih prava i sloboda i zabrane diskriminacije.

Sve aktuelnosti i informacije o angažmanima i mjerama zaštite ljudskih prava i sloboda koje sprovodi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava možete pronaći na internet adresi: <https://www.gov.me/mmp>.

Takođe, postoji nekoliko radnih tijela za praćenje i nadzor sprovođenja politika za zaštitu i ispunjavanje ljudskih prava i sloboda. Ona su Socijalni savjet, Savjet za vladavinu prava, Savjet za brigu o licima sa invaliditetom, itd. Crnogorska Vlada je u prošlosti imala Savjet za sprečavanje diskriminacije (koji je prestao da postoji 2016. godine).¹

2.1. Zaštita od strane države

Ustavom Crne Gore² propisano je da se prava i slobode ostvaruju na osnovu ovog pravnog akta i potvrđenih međunarodnih sporazuma. Ustavom je takođe proklamovano da su **svi pred zakonom jednaki**, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo, te da svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda.

Dalja zaštita ljudskih prava i sloboda pruža se kroz zakonodavni sistem, koji bliže uređuje pojedina pitanja od značaja za realizaciju zajemčenih prava i sloboda.

Tako je, članom 8. Ustava propisana zabrana neposredne ili posredne diskriminacije, po bilo kom osnovu, dok su bliže određenje diskriminacije, kao i moguće diskriminatorne osnove

---

¹ Sena Marić, Publikacija - Izvještaj BRANITELJI I BRANITELJKE LJUDSKIH PRAVA NA ZAPADNOM BALKANU, rezultat istraživačkog projekta sprovedenog od strane Instituta za evropsku politiku - Skoplje za Civil Rights Defenders (strana 10).

² Ustav Crne Gore "Službeni list CG", br. 1/2007 od 25.10.2007. godine

sadržani u **Zakonu o zabrani diskriminacije**³, kao npr. pol, rodni identitet, zdravstveno stanje, invaliditet, starosna dob, imovno stanje, bračno ili porodično stanje, pripadnost grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, ali samo egzemplifikativno, što proizilazi iz odredbe člana 2. stav 2. ovog zakona u dijelu koji glasi: *"kao i drugim ličnim svojstvima"*.

Načelo zabrane diskriminacije i načelo jednakosti sadržana su i u svim osnovnim međunarodnim i regionalnim instrumentima o ljudskim pravima. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u odredbama člana 14 sadrži akcesornu zabranu diskriminacije (koja se odnosi samo na prava zaštićena Evropskom konvencijom), po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status. Za razliku od člana 14 Evropske konvencije, koji zabranjuje diskriminaciju u uživanju prava i sloboda priznatih u samoj Konvenciji, član 1 Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju je "samostalna" odredba, koja zabranjuje da javna vlast diskriminiše bilo koga *"u uživanju svih prava određenih zakonom"* po bilo kojoj diskriminatorskoj osnovi. Evropski sud za ljudska prava je u svojim presudama, u skladu sa formulacijom "drugi status", ustanovio i druge diskriminatorске osnove, koje nisu konačne.

U kategoriju *"drugi status"*, spada sve ono drugo što nije već navedeno u članu 14 Evropske konvencije. **Član 14 Evropske konvencije i član 1 Protokola broj 12 uz Evropsku konvenciju komplementarni su mehanizmi konvencijske zaštite u području zabrane diskriminacije koji se međusobno upotpunjuju.**

Usled povrede zajemčenih prava, **kao mehanizam zaštite koji se najčešće primjenjuje od strane građana Crne Gore jeste sudska zaštita**, na način što samostalno, ili uz angažovanje stručne pomoći (advokata), **pokreću parnične i druge postupke kako bi ostvarili svoja neimovinska i imovinska prava.**

³ Zakon o zabrani diskriminacije ("Službeni list CG", br. 46/2010, 40/2011 - drugi zakon 18/2014 i 42/2017)

2.2. Parnični postupak

Parnični postupci pokreću se **podnošenjem tužbi** nadležnom sudu, u zavisnosti od vrste povrede zajemčenog prava. Tužba sadrži određeni zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih traženja, činjenice na kojima tužilac zasniva zahtjev, dokaze kojima se utvrđuju ove činjenice, kao i druge podatke koje mora imati svaki podnesak, odnosno: oznaku suda, ime i prezime (naziv pravnog lica), prebivalište ili boravište (sjedište pravnog lica) stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih imaju, predmet spora, sadržinu izjave i potpis podnosioca. Tužba, kao i svi podnesci sa priložima koje treba dostaviti protivnoj stranci, predaju se sudu u dovoljnom broju primjeraka za sud i protivnu stranku, dok se dalji postupak pred sudom bliže uređuje primjenom odredbi **Zakona o parničnom postupku**.⁴

U sudskim postupcima za zaštitu od diskriminacije primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, ako Zakonom o zabrani diskriminacije nije drugačije određeno. U ovim postupcima, **pored suda opšte mjesne nadležnosti⁵, je nadležan i sud na čijem području je prebivalište, odnosno sjedište tužioca/teljke, a tužba se može podnijeti u roku od godinu dana od dana saznanja za učinjenu diskriminaciju, a najkasnije u roku od tri godine od dana učinjene diskriminacije.**

Osim zahtjeva za zaštitu od diskriminacije, u ovim postupcima tužilac može tražiti od suda i:

- **utvrđenje da je tuženi/a diskriminatorski postupio/la prema tužiocu/teljki;**
- **zabrana vršenja radnje od koje prijeti diskriminacija, odnosno zabrana ponavljanja radnje diskriminacije;**
- **uklanjanje posljedica diskriminatorskog postupanja;**
- **naknada štete, u skladu sa zakonom;**
- **objavlivanje presude kojom je utvrđena diskriminacija na trošak tužene/og u medijima.**

Prilikom analize povrede načela jednakosti građana pred zakonom, odnosno nediskriminacije, sud uzima u obzir sledeće:

- 1) da li postoje slične, odnosno uporedive situacije, kao i da li postoji jednak ili različit tretman;**
- 2) da li je razlika u tretmanu zasnovana na određenoj statusnoj pripadnosti pojedinca;**
- 3) da li postoji opravdanje za različit tretman.**

---

⁴ Zakon o parničnom postupku i ("Službeni list CG", br. 47/2015 - drugi zakon, 48/2015 (čl. 84. i 85. nisu u prečišćenom tekstu), 51/2017, 75/2017)

⁵ Opšta mjesna nadležnost suda, shodno članu 38 Zakona o parničnom postupku, podrazumjeva nadležnost suda koji je opšte mjesno nadležan za tuženog, dakle mjesto prebivališta, ili boraviša tuženog.

U konačnom, presudom sud odlučuje o zahtjevu koji se tiče glavne stvari i sporednih traženja. Sud će donijeti presudu najkasnije u roku od 30 dana od dana zaključenja glavne rasprave.

Ukoliko tužilac nije zadovoljan presudom suda, ima mogućnost koristiti pravna sredstva podnošenjem žalbi višem sudu čije odluke obavezuju sudove niže instance.

Imajući u vidu da se tužba za utvrđenje diskriminatorskog postupanja i naknadu štete za povredu prava ličnosti podnosi osnovnom sudu, u nastavku ukazujemo na osnovne sudove koji su obrazovani na teritoriji Crne Gore, shodno Zakonu o sudovima, i ima ih ukupno petnaest:

- 1) Osnovni sud u Baru - za teritoriju opštine Bar – kontakt tel: +382-30-313-980, e-mail: osnovnisudbar@sudstvo.me;
- 2) Osnovni sud u Beranama - za teritoriju opština Berane, Andrijevića i Petnjica – kontakt tel: +382-51-233-344, e-mail: admin.osba@sudstvo.me;
- 3) Osnovni sud u Bijelom Polju - za teritoriju opština Bijelo Polje i Mojkovac – kontakt tel: +382-50-432-935;
- 4) Osnovni sud u Danilovgradu - za teritoriju opštine Danilovgrad – kontakt tel: +38220811305, e-mail: osnovnisuddg@sudstvo.me;
- 5) Osnovni sud u Žabljaku - za teritoriju opština Žabljak i Šavnik – kontakt tel: +382 52 361 463, e-mail: mihailo.andjelic@sudstvo.me;
- 6) Osnovni sud u Kolašinu - za teritoriju opštine Kolašin – kontakt tel: +382-20-865-820, e-mail: arsen.popovic@sudstvo.me;
- 7) Osnovni sud u Kotoru - za teritoriju opština Kotor, Budva i Tivat– kontakt tel: +382 (0) 32 325 057, 32 325 058 i 32 325 566, e-mail: upravaoskotor@sudstvo.me;
- 8) Osnovni sud u Nikšiću - za teritoriju opština Nikšić i Plužine– kontakt tel: 040/244-852, e-mail: vukota.vujacic@sudstvo.me;
- 9) Osnovni sud u Plavu - za teritoriju opština Plav i Gusinje– kontakt tel: +382-51-251-061, e-mail: arsen.popovic@sudstvo.me;
- 10) Osnovni sud u Pljevljima - za teritoriju opštine Pljevlja– kontakt tel: +382(0)52 322 704, +382(0)52 321 051, e-mail: marina.jelovac@sudstvo.me;
- 11) Osnovni sud u Podgorici - za teritoriju Glavnog grada Podgorica i opštine Tuzi– kontakt tel: 020/ 481 200, e-mail: os.pg@sudstvo.me;
- 12) Osnovni sud u Rožajama - za teritoriju opštine Rožaje– kontakt tel: +382 51 271-595, e-mail: mirsad.mujevic@sudstvo.me;
- 13) Osnovni sud u Ulcinju - za teritoriju opštine Ulcinj– kontakt tel: +382 (0)30 412 026, e-mail: os.ulcinj@sudstvo.me;
- 14) Osnovni sud u Herceg Novom - za teritoriju opštine Herceg Novi – kontakt tel: +382-31-324-111;
- 15) Osnovni sud u Cetinju - za teritoriju Prijestonice Cetinje. – kontakt tel: +382(0)41-231-933, e-mail: os.ct@sudstvo.me.

2.3. Ustavno-sudska zaštita

Ustavno-sudska zaštita sloboda i prava pred Ustavnim sudom vrši se kroz institute:

- 1) *ustavne žalbe zbog povrede ljudskih prava i sloboda, zajemčenih Ustavom;*
- 2) *kao i na osnovu pokretanja inicijative za ocjenu saglasnosti zakona ili drugih propisa i opštih akata sa Ustavom.*

Ustavnu žalbu može podnijeti svako lice protiv pojedinačnog akta državnog organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave ili pravnog lica koje vrši javna ovlaštenja, zbog povrede nekog njegovog ljudskog prava i slobode zajemčene Ustavom, nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava, što podrazumijeva da je podnosilac ustavne žalbe, u postupku, iskoristio sva pravna sredstva na koja je imao pravo u skladu sa zakonom.

Takođe, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda može, povodom pritužbe koja je u radu, podnijeti ustavnu žalbu ako se podnosilac pritužbe sa tim usaglasi. **Ustavna žalba predstavlja posljednje pravno sredstvo koje je potrebno iscrpiti unutar crnogorskog pravnog sistema, kao procesne pretpostavke za obraćanje Evropskom Sudu za ljudska prava(ESLJP), a na osnovu člana 34 Evropske konvencije.**

Ustavni sud odlučuje samo o povredi ljudskog prava i slobode koja je navedena u ustavnoj žalbi. Kad Ustavni sud utvrdi da je osporenim pojedinačnim aktom povrijeđeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčena Ustavom, usvojiće ustavnu žalbu i ukinuće taj akt, u cjelini ili djelimično, i predmet vratiti na ponovni postupak organu koji je donio ukinuti akt. Ako je u vrijeme donošenja odluke Ustavnog suda prestalo pravno dejstvo osporenog pojedinačnog akta, Ustavni sud će odlukom utvrditi postojanje povrede kad nađe da je povrijeđeno ljudsko pravo ili sloboda zajemčeno Ustavom. Nadležni organ je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema odluke Ustavnog suda, uzme predmet u rad ukoliko je Ustavni sud ukinuo pojedinačni akt i vratio predmet na ponovni postupak. Prilikom donošenja novog akta nadležni organ je dužan da poštuje pravne razloge Ustavnog suda izražene u odluci i da u ponovnom postupku odluči u razumnom roku.⁶

Drugo pravno sredstvo putem kojeg se može ostvariti zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda pred Ustavnim sudom jeste **inicijativa za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti i zakonitosti**. Članom 150 Ustava Crne Gore propisano je da **svako može dati inicijativu za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti i zakonitosti, dok sam postupak pred Ustavnim sudom pokreće sud, drugi državni organ, organ lokalne samouprave i pet poslanika.**

Na ovaj način, ukoliko podnosilac inicijative uspije sa svojim zahtjevom, odnosno ako Ustavni sud odlukom utvrdi da predmetni propis nije bio ili da nije u saglasnosti sa Ustavom, potvrđenim

---

⁶ Zaštita od diskriminacije u praksi Ustavnog Suda Crne Gore: Upporedna analiza sa praksom Evropskog suda za ljudska prava i Suda pravde Evropske unije, Dr. Ilija Vukčević, Podgorica 2014., str. 14 i 15

i objavljenim međunarodnim ugovorima ili zakonom, ima pravo da traži od nadležnog organa izmjenu pojedinačnog akta kojim je neko njegovo zagarantovano pravo bilo povrijeđeno. Predlog za izmjenu konačnog ili pravosnažnog pojedinačnog akta, donijetog na osnovu zakona ili drugog propisa za koji je odlukom Ustavnog suda utvrđeno da nije bio ili nije u saglasnosti sa Ustavom, potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima, odnosno zakonom može se podnijeti u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja odluke u "Službenom listu Crne Gore", ako od dostavljanja pojedinačnog akta do podnošenja inicijative Ustavnom sudu nije proteklo više od jedne godine (član 47). Dakle, na ovaj način je moguće da podnosilac izbjegne "redovan pravni put", iscrpljivanja svih pravnih lijekova prije podnošenja ustavne žalbe pred Ustavnim sudom, ukoliko je do provrede nekog Ustavom zagarantovanog prava došlo na osnovu primjene propisa koji je u suprotnosti sa Ustavom.

Ustavni sud Crne Gore redovno ažurira svoju internet stranicu, koju možete pronaći na web adresi: <https://www.ustavisud.me/ustavisud/index.php>, te su na istoj dostupne brojne korisne informacije, koje uključuju između ostalog i obrazac ustavne žalbe, ali i druge korisne linkove koji mogu biti od značaja u zaštiti ljudskih prava i sloboda pred drugim organima i organizacijama.

2.4. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore - Ombudsman

Zakonom o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore⁷ uređuju se nadležnost, ovlašćenja, način rada i postupanje Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore (u daljem tekstu: Zaštitnik) u zaštiti ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, zakonom, potvrđenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, kao i druga pitanja od značaja za rad Zaštitnika.

Navedenim Zakonom data je i jasna definicija ovog organa, te je tako članom 2 propisano da Zaštitnik samostalno i nezavisno, na načelima pravde i pravičnosti, *preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kad su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i lokalne uprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlašćenja (u daljem tekstu: organi), kao i mjere za sprječavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije.*

Zaštitniku se može obratiti svako ko smatra da su aktom, radnjom ili nepostupanjem organa povrijeđena njegova/njena prava ili slobode, a postupak je u potpunosti besplatan.

Zaštitnik nema ovlašćenja u odnosu na rad sudova, osim kada postupa po pritužbama koje se odnose na odugovlačenje sudskog postupka, zloupotrebu procesnih ovlašćenja ili neizvršavanje sudskih odluka.

Kada ocijeni da je došlo do diskriminacije, zaštitnik uz saglasnost diskriminisanog lica, postupa i preduzima mjere za zaštitu od diskriminacije, u skladu sa navedenim Zakonom i posebnim zakonom kojim je uređena zabrana diskriminacije. U postupanju Zaštitnika u slučajevima diskriminacije od strane fizičkih ili pravnih lica shodno se primjenjuje odredbe Zakona o zaštitniku.⁸

Osim navedenih mehanizama zaštite ljudskih prava i sloboda, Zaštitnik ima i sledeće nadležnosti:

- *Zaštitnik može dati inicijativu za donošenje zakona, drugih propisa i opštih akata radi usaglašavanja sa međunarodno priznatim standardima u oblasti ljudskih prava i sloboda. Organ kojem je podnijeta inicijativa dužan je da se o njoj izjasni;*
- *Ukoliko smatra da je to potrebno radi zaštite i unapređenja ljudskih prava i sloboda, Zaštitnik daje mišljenje na predlog zakona, drugog propisa ili opšteg akta;*
- *Zaštitnik može da pokrene postupak pred Ustavnim sudom Crne Gore za ocjenu saglasnosti zakona sa Ustavom i potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima, odnosno saglasnosti drugih propisa i opštih akata sa Ustavom i zakonom;*

---

⁷ Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore "Službeni list CG", br. 42/2011, 32/2014, 16/2016 i 21/2017.

⁸ Zaštitnih ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nadležnosti, <https://www.ombudsman.co.me/nadleznosti.html>, pristupljeno 11.10.2023.

- *Zaštitnik u vršenju svoje funkcije djeluje na način što: ukazuje, upozorava, kritikuje, predlaže ili preporučuje;*
- *Na zahtjev organa, Zaštitnik može dati mišljenje o zaštiti i unapređenju ljudskih prava i sloboda;*
- *Zaštitnik se bavi i opštim pitanjima od značaja za zaštitu i unapređenje ljudskih prava i sloboda i saraduje sa organizacijama i institucijama koje se bave ljudskim pravima i slobodama.*⁹

Zaštitnik kada ustanovi da je došlo do povrede ljudskih prava daje Mišljenje, koje nije obavezujuće prirode, ali može biti od pomoći u sporovima u kojima se tužbeni zahtjevi temelje na utvrđivanju postojanja diskriminacije i zabrani daljeg takvog postupanja.

• **Kada se možete obratiti Zaštitniku?**

Zaštitniku se možete obratiti kada su Vaša prava i slobode povrijeđeni aktom, radnjom ili nepostupanjem:

- državnog organa (organi državne uprave, sudovi, tužilaštva i drugi);
- organa lokalne samouprave (organi Prijestonice, Glavnog grada i opština);
- javne službe i drugog nosioca javnih ovlašćenja (zdravstvene i obrazovne ustanove, javnog preduzeća i drugog pravnog lica koje vrši javna ovlašćenja).

Zaštitniku se može obratiti i svako ko smatra da je diskriminisan aktom, radnjom ili nepostupanjem organa i drugih pravnih i fizičkih lica.

• **Šta pritužba treba da sadrži?**

Vaša pritužba treba da bude napisana čitko i da sadrži:

- naziv organa na čiji se rad odnosi;
- opis povrede ljudskih prava i sloboda;
- činjenice i dokaze koji potkrepljuju pritužbu;
- podatke o tome koja su pravna sredstva iskorišćena;
- ime i adresu podnosioca;
- naznaku o tome da li ste saglasni da se Vaše ime otkrije u postupku, odnosno javnosti.

Ukoliko se pritužba podnosi preko punomoćnika, potrebno je priložiti odgovarajuće ovjereno punomoćje odnosno ovlašćenje.

Ukoliko Vaša pritužba ne sadrži sve potrebne podatke Zaštitnik će zatražiti da je dopunite.

⁹ Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG br. 42/2011, 32/2014, 16/2016 i 21/2017.")

Pritužba se može podnijeti Zaštitniku u roku od šest mjeseci od dana saznanja za učinjenu povredu ljudskih prava i sloboda, odnosno u roku od jedne godine od dana učinjene povrede. Izuzetno, Zaštitnik može postupati i po isteku ovog roka, ako ocijeni da značaj slučaja to zahtijeva. Podnošenje pritužbe Zaštitniku ne sprječava Vas da koristite redovne zakonske procedure radi ostvarivanja Vašeg prava pred nadležnim sudom, odnosno organom uprave niti prekida rokove utvrđene u zakonu za podnošenje tužbe, prigovora, žalbe, zahtjeva ili drugih pravnih sredstava pred sudovima ili organima uprave.

Na web adresi: <https://www.ombudsman.co.me/>, možete pronaći više informacija o radu i angažmanima Zaštitnika, te preuzeti PDF obrazac pritužbe, sa smjernicama za popunjavanje iste. Takođe, kancelarija Zaštitnika, na adresi: Ul. Svetlane Kane Radević br.3, Podgorica, je otvorena za rad sa strankama od ponedjeljka do petka od 11 do 14h. U konačnom, Zaštitniku se možete obratiti i putem e-maila, na adresu: ombudsman@t-com.me.

2.5. Krivični postupak

Zaštita ljudskih prava i sloboda pružena je i kroz odredbe Krivičnog zakonika Crne Gore koji propisuje sankcije za pojedine oblike društveno neprihvatljivog ponašanja.

U krivična djela protiv sloboda i prava čovjeka i građana spadaju krivična djela koja imaju različiti zaštitni objekat, ali ono što je zajedničko ovim krivičnim djelima jeste pretežno zaštita ličnih prava i sloboda (povreda prava upotrebe jezika i pisma, povreda ravnopravnosti, povreda slobode izražavanja nacionalne ili etničke pripadnosti, protivpravno lišenje slobode, otmica, prinuda, zlostavljanje, mučenje, ugrožavanje sigurnosti i dr.)

Članom 159 ovog Zakona¹⁰ propisane su kazne za krivično djelo povreda ravnopravnosti, te je stavom 1 predviđen osnovni oblik ovog krivičnog djela, koje čini onaj „ko zbog nacionalne ili etničke pripadnosti, pripadnosti rasi ili vjeroispovijesti ili zbog odsustva te pripadnosti ili zbog razlika u pogledu političkog ili drugog ubjeđenja, pola, jezika, obrazovanja, društvenog položaja, socijalnog porijekla, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, invaliditeta, imovnog stanja ili nekog drugog ličnog svojstva, drugome uskrati ili ograniči ljudska prava i slobode utvrđena Ustavom, zakonima ili drugim propisima ili opštim aktima ili potvrđenim međunarodnim ugovorima ili mu na osnovu ove razlike daje povlastice ili pogodnosti”, dok će se učinilac ovog krivičnog djela kazniti kaznom zatvora do tri godine.

---

¹⁰ Krivični zakonik Crne Gore, Krivični zakonik Crne Gore, ("Službeni list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Službeni list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - drugi zakon, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 - drugi zakon, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021 - ispravka, 144/2021 i 145/2021.)

Kvalifikovani oblik navedenog krivičnog djela sadržan je u stavu 2 ovog člana i postoji ako je povreda ravnopravnosti učinjena **“zbog mržnje prema pripadniku grupe određene na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti”**, te će se **počinilac ovog oblika krivičnog djela kazniti zatvorom od tri mjeseca do pet godina**.

Najteži oblik ovog krivičnog djela određuje se u odnosu na učinioca, te ukoliko krivično djelo predviđeno stavom 2 učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

Ovim krivičnim djelom štiti se **Ustavom proklamovana pravna jednakost svih građana Crne Gore**, i ista je od dana donošenja Krivičnog zakonika Crne Gore mijenjana zbog usaglašavanja sa ratifikovanim i opšteprihvaćenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, na način što je proširen objekat krivičnopravne zaštite i na druga svojstva koja nisu bila obuhvaćena prvim zakonskim rješenjem.

Učinioc ovog krivičnog djela može biti bilo koje lice. Međutim iz prirode djela proizilazi da izvršilac može biti lice koje je u mogućnosti da odlučuje o pravima građana.¹¹

Nadalje, Krivični zakonik Crne Gore članom 168¹² propisuje kazne za učinioce krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti, koje postoji onda kada se ugrozi sigurnost nekog lica prijetnjom da će napasti na život ili tijelo tog lica ili njemu bliskog lica, te je kvalifikovani oblik ovog krivičnog djela propisan stavom 2 navedenog člana, onda kada se ovo krivično djelo „*učini prema više lica ili ako je djelo izazvalo uznemirenost građana ili druge teške posljedice ili je „učinjeno iz mržnje”*“, u kom slučaju će se učinilac kazniti zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

Krivičnopravna zaštita obezbjeđuje se i u slučaju izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje, te je ovo krivično djelo posebno propisano članom 370 Krivičnog zakonika Crne Gore. Stavom 1 navedenog člana određeno je da će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina kazniti onaj **“ko javno podstiče na nasilje ili mržnju prema grupi ili članu grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti”**.

Osim navedenih odredbi, zabrana izražavanja mržnje inkriminisana je i članom 443 Krivičnog zakonika Crne Gore, te je stavom 3 ovog člana propisano da **“ko širi ideje o superiornosti jedne rase nad drugom ili propagira mržnju ili netrpeljivost po osnovu rase, pola, invaliditeta, seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili drugog ličnog svojstva ili podstiče na rasnu ili drugu diskriminaciju, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.”**

Za krivična djela za koja je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina u prvom stepenu sudi sudija pojedinac, osim za djela organizovanog kriminala ili ako zakonom nije drukčije određeno. Za sva druga djela sud u prvom stepenu sudi u vijeću od troje sudija.

11 Kiurski, J., Antonijević, M., op. cit. str. 69.

12 Krivični zakonik Crne Gore, (Službeni list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Službeni list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - drugi zakon, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 - drugi zakon, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021 - ispravka, 144/2021 i 145/2021.)

Krivični postupak pokreće se po službenoj dužnosti od strane državnog tužioca, za teža krivična djela, ili podnošenjem privatne tužbe, nadležnom sudu od strane privatnog tužioca u roku od tri mjeseca od dana kad je privatni tužilac saznao za krivično djelo i učinioca.

Kad je oštećeni¹³ podnio krivičnu prijavu, a u toku postupka se utvrdi da se radi o krivičnom djelu za koje se goni po privatnoj tužbi, prijava će se smatrati blagovremenom privatnom tužbom ako je podnesena u roku predviđenom za privatnu tužbu.

Ukoliko oštećeni podnese krivičnu prijavu nadležnom državnom tužiocu, pisano ili usmeno, a državni tužilac nađe da nema osnova da preduzme gonjenje za krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, dužan je da, u roku od osam dana, o tome obavijesti oštećenog, uputi ga da može sam preduzeti gonjenje i dostavi mu rješenje o odbacivanju krivične prijave.

2.6. Mediji

Nesporan je uticaj medija kao važnih aktera unutar države u promociji i radu na ljudskim pravima. Slobodni i nezavisni mediji su među najvažnijim institucijama u demokratskom društvu, koji plasiranjem adekvatnih informacija direktno utiču na edukaciju i obavještavanje građana o ljudskim pravima, kršenjima istih, te na taj način utiču i na zaštitu ljudskih prava i sloboda. Usmjeravanjem pažnje na postupke kršenja ljudskih prava i sloboda, mediji vrše pritisak na organe vlasti da naprave pozitivne promjene i stanu na kraj nedozvoljenom postupanju.

Osnovni rezultat procesa medijizacije međunarodnog prava jeste mogućnost da se određena konkretna ponašanja, pojave i situacije legitimizuju kao relevantni predmet regulisanja međunarodnopravnih normi.

Pravo medija i njegova uloga u savremenom svijetu karakteriše dvostruka regulatorna paradigma, koja ima efekat i na međunarodnopravnu regulativu. Prva paradigma označava se kao 'pozitivna'. Ova paradigma važi za tzv. 'Dobre' medije koji kristališu pravno-politički održive i etički opravdane tendencije međunarodne zajednice. Takvi se mediji trebaju podsticati i podržavati kroz međunarodnopravne norme. Drugi obrazac odnosa medija i međunarodnog prava zasnovan je na premisi da međunarodno pravo sankcioniše štetno djelovanje medija,

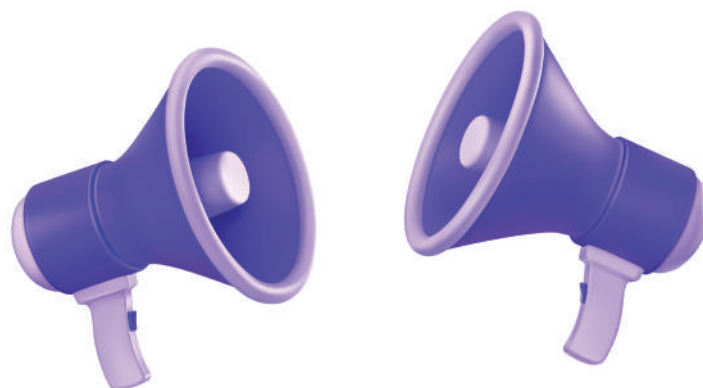
---

¹³ Prema Zakoniku o krivičnom postupku, oštećeni je lice čije je kakvo lično ili imovinsko pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo

umanjujući time potencijal negativnih efekata medijskih aktivnosti.¹⁴

Dakle, uloga medija, osim informisanja, mora biti usmjerena na povećanje nivoa svijesti svih građana o evropskim standardima i vrijednostima, kojima Crna Gora teži, te je neophodno uložiti dodatne napore na promovisanju ljudskih prava i sloboda u medijima, kojim osim pružanja relevantnih informacija utiču i na razvijanje empatije, ali i građanskog aktivizma.

2.7. Pojedinci

Kao što je ukazano u dosadašnjem izlaganju Vodiča, zaštita ljudskih prava je prvenstveno odgovornost države. Dakle, država je dužna da svakom pojedincu ili grupi obezbijedi jednako uživanje svih prava i sloboda zajemčenih domaćim i međunarodnim, potpisanim i objavljenim, pravnim aktima.

Međutim, sa ciljem dostizanja demokratskih vrijednosti, građani moraju biti svjesni da svojim postupcima utiču na dalji razvoj i primjenu ljudskih prava zagarantovanih pozitivnopravnim propisima unutar države. Povećanjem nivoa svijesti o značaju poštovanja ljudskih prava, **pojedinci postaju promjena koja utiče na unapređenje ljudskih prava, i djelujući na lokalnom nivou, prenose globalne ideje koje se pozitivno odražavaju na cjelokupno društvo.**

Ideologije utemeljene na mržnji i predrasudama rezultat su trenutnih dešavanja u svijetu, pokazatelj da agresor nikada ne spava, te da u ovakvim situacijama pojedinci moraju pokazati empatiju i razumijevanje različitosti, koja je bogatstvo naroda, a ne razlog podjela.

Jednaki u pravu je cilj i suština ljudskih prava, a pojedinci su jedina garancija njihovog očuvanja i daljeg unapređenja. Iz navedenog razloga je neophodno kontinuirano raditi na unapređenju svijesti o važnosti zaštite ljudskih prava među građanima Crne Gore. Kroz jačanje kapaciteta lokalnih zajednica, posebno među mladima, koji su buduća generacija donosilaca odluka i promjena koje želimo da vidimo na lokalnom i globalnom nivou, stvara se odgovorno društvo, bez predrasuda, koje staje na kraj kršenju ljudskih prava i istovremeno postaje najefikasniji sistem zaštite istih.

¹⁴ Mediji u funkciji ostvarivanja ljudskih prava - primer međunarodnog trgovinskog prava, Cvetković Predrag, str. 271

3. GOVOR MRŽNJE I VRŠNJAČKO NASILJE

I pored garancija sadržanih u Ustavu (kao aktu najveće pravne snage u skladu sa kojim moraju biti svi drugi zakonski i podzakonski akti) i zakonima kojima se štite ljudska prava i slobode, svjesni smo da se ista i dalje ne poštuju dosledno. Razlozi za takvo postupanje su brojni, te mogu varirati u zavisnosti od sredine iz koje pojedinci ili grupe dolaze, vaspitanja, društva, medija.

Međutim, svjedoci smo da se u današnjem vremenu, među mladima sve češće javljaju dva, društveno neprihvatljiva oblika ponašanja, koja predstavljaju kršenje ljudskih prava i sloboda, a radi se o **govoru mržnje i vršnjačkom nasilju**. Posljedice koje postupanje pojedinaca, kroz ispoljavanje ova dva diskriminatorna oblika, imaju u odnosu na žrtvu prema kojoj su usmjereni, mogu za sobom povlačiti katastrofalne posljedice, kao što je visoka stopa suicida kod mladih i izopštavanje iz društvenog i socijalnog života, što opet vodi nastanku duševnih poremećaja poput anksioznosti, depresije i sl.

U ovom odjeljku Vodiča, bićete u mogućnosti da se upoznate sa mjerama koje država sprovodi sa ciljem suzbijanja ovih oblika diskriminacije, uz davanje smjernica kako prepoznati žrtvu prema kojoj je ovakvo ponašanje i postupanje usmjereno, a kako biste u konačnom mogli adekvatno reagovati u situacijama kada prepoznate ovakav oblik diskriminatornog ponašanja, te pružiti potrebnu pomoć žrtvi govora mržnje ili vršnjačkog nasilja.

3.1. Govor mržnje

Kao sve češći oblik diskriminatorskog postupanja javlja se govor mržnje, iz kog razloga nalazimo za shodno da čitaoce posebno upoznamo o ovoj, društveno neprihvatljivoj pojavi, kao podliježe sankcionisanju od strane državnog aparata, ali i generalnoj društvenoj osudi.

U crnogorkom zakonodavstvu nema jasne definicije govora mržnje, iako je pojava ovog problema **sve prisutnija na društvenim mrežama i internetu**. U uobičajenom jeziku, **“govor mržnje” odnosi se na uvredljiv govor usmjeren na pojedinca ili grupu na osnovu njihovih ličnih svojstava (kao što su rasa, vjera ili pol) i koji može ugroziti društveni mir.**

Ujedinjene nacije su, prepoznavši ozbiljnost ovog problema, i sa ciljem pružanja jedinstvenog okvira za njegovo rješenje na globalnom nivou, u **Strategiji Ujedinjenih Nacija i akcionom planu o govoru mržnje** dale definiciju govora mržnje kao **„svake vrste komunikacije u govoru, pisanju ili ponašanju, koja napada ili koristi pežorativni ili diskriminišući jezik prema pojedincu ili grupi u odnosu na to ko su, drugim riječima, na osnovu njihove vjere, etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, boje kože, porijekla, pola ili drugog faktora identiteta.”**¹⁵

Međutim, do danas ne postoji univerzalna definicija govora mržnje prema međunarodnom pravu ljudskih prava. Koncept se još uvijek raspravlja, posebno u odnosu na slobodu mišljenja i izražavanja, nediskriminaciju i jednakost.

Kao što se vidi iz predhodno navedenog, govor mržnje jeste jedan od oblika diskriminatorskog postupanja, te i pored postojanja značajnog broja antidiskriminatornih zakona donijetih u Crnoj Gori, uključujući i krovni zakon u ovoj oblasti – **Zakon o zabrani diskriminacije** iz 2010. godine, sa izmjenama i dopunama od 2011, 2014, te u konačnom 2017. godine, najefikasnija zaštita ipak je pružena odredbama Krivičnog zakonika Crne Gore protiv ovog oblika društveno neprihvatljivog ponašanja.

Zakon o medijima¹⁶ članom 36 zabranjuje objavljivanje informacija u medijima kojima se *izražavaju ideje, tvrdnje i mišljenja koja izazivaju, šire, podstiču ili pravdaju diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, političkog, vjerskog i drugog uvjerenja, ksenofobiju, rasnu mržnju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjinskog naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica*. Na utvrđivanje odgovornosti za naknadu štete zbog objavljivanja ovakvog sadržaja primjenjuju se odredbe Zakona o obligacionim odnosima.

¹⁵ Ujedinjene Nacije, Govor mržnje, Strategija UN-a sa Akcionim planom, <https://www.un.org/en/hate-speech/un-strategy-and-plan-of-action-on-hate-speech>, pristupljeno 11.10.2023.

¹⁶ Zakon o medijima, "Službeni list CG", br. 82/2020 od 6.8.2020. godine

Za suzbijanje rasprostranjenog govora mržnje na internetu posebno ukazujemo na postojanje zakonom ustanovljene obaveze osnivača internet publikacija/portala da uklone komentar koji predstavlja „očigledno nezakonit sadržaj“, kakav je gore citiran, i to bez odlaganja, najkasnije u roku od 60 minuta od saznanja ili dobijanja prijave drugog lica. U protivnom, kazna za medije je od 1.000 do 8.000 eura, dok autori komentara podliježu i krivičnom gonjenju.

Kodeks novinara obavezuje medije da definišu interna pravila vezano za komentare trećih lica, kao i da administrator moderira komentare po tim pravilima.

Zakon o elektronskim medijima¹⁷ članom 85, između ostalog, takođe zabranjuje da se audio-vizuelnom medijskom uslugom podstiču mržnja ili diskriminacija po brojnim osnovama i dozvoljava ograničenje emitovanja programa iz Crne Gore, kao i reemitovanje programa iz drugih država ako promovišu mržnju.

Međutim, i pored pobrojanih zakonodavnih rješenja, te **Ustavom**, kao aktom najveće pravne snage, propisane **zabrane izazivanja ili podsticanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu**, ista je i dalje prisutna, a sudska praksa je pokazala da se najveći broj učinilaca krivičnih djela koja u sebi sadrže neki od oblika govora mržnje, **brane pravom na slobodu izražavanja proklamovanom u čl. 47 st. 1 Ustava Crne Gore i u čl. 10 st. 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama**.

Sudovi u Crnoj Gori su u obrazloženjima odluka ukazali da **sloboda izražavanja ne predstavlja apsolutno pravo već je isto ograničeno**, pa je tako u čl. 47 st. 2 Ustava propisano da se pravo na slobodu izražavanja može ograničiti pravom drugog na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral i bezbjednost Crne Gore, dok je odredbom čl. 10 st. 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama propisano, pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, radi spriječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, spriječavanja otkrivanja obavještenja dobijenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva¹⁸, te se stoga izražavanje mržnje prema drugome, po bilo kom osnovu, ne može opravdavati slobodom izražavanja.

Kada je u pitanju govor mržnje sadržan u medijima, sprovedena istraživanja su pokazala da je isti u porastu, a razlog za to je, između ostalog, nemogućnost ulaska u trag vlasnicima medijskih portala radi kažnjavanja za nepostupanje po zakonom ustanovljenim odredbama, koji se obično kriju iza lažnih imena sa sjedištima van teritorije Crne Gore, što je opet propust u donošenju adekvatnih zakonodavnih rješenja koja bi stala na kraj ovom, društveno neprihvatljivom obliku ponašanja. Takođe, iz izvještaja Ombudsmana može se zaključiti da se u slučajevima postojanja

---

17 Zakon o elektronskim medijima, "Službeni list CG", br. 46/2010, 40/2011 - 53/2011, 6/2013, 55/2016, 92/2017 i 82/2020

18 Presuda Apelacionog suda Crne Gore, Kž. 57/21 od 29. 9. 2021

govora mržnje nadležni organi rijetko odluče za krivično gonjenje, pa se većina slučajeva tretira kao prekršaj u okviru **Zakona o javnom redu i miru**. Ovakve, blage sankcije, za posljedicu imaju ponavljanje nedozvoljenog ponašanja.

Istraživanje MASTER-a ¹⁹, sprovedeno u okviru projekta „Mi smo promjena!“ pokazalo je da na pitanje „**Da li smatrate da u Crnoj Gori mediji utiču na širenje govora mržnje?**“ čak 50,3% ispitanika odgovorilo da su mediji djelimično utiču na širenje govora mržnje, dok je 40,8% ispitanika odgovorilo da mediji u potpunosti utiču na širenje govora mržnje, dok je svega 7,7% ispitanika odgovorilo da smatra da mediji ne utiču na širenje govora mržnje.

Na pitanje „**Da li smatrate da su mladi ljudi u Vašem okruženju tolerantni, poštuju različitosti i ne šire govor mržnje?**“ 47,9% ispitanika je odgovorilo da smatra da su mladi djelimično tolerantni, poštuju različitosti i ne šire govor mržnje, dok je 40,2% dalo drugačiji odgovor – da smatra da uglavnom nisu tolerantni, da ne poštuju različitosti i da šire govor mržnje.

Kada je riječ o društvu u Crnoj Gori, prema mišljenju ispitanika, čak 82, 2% je dalo odgovor da se predrasude najčešće ispoljavaju u odnosu na nacionalnu pripadnost.

Ovakvi odgovori ispitanika, potpuno su razumljivi, s obzirom da se na teritoriji Crne Gore nacionalna pripadnost najčešće izjednačava sa pripadnošću vjerskoj ili političkoj organizaciji. Učestali politički prevrati i smjene vlasti koji se dešavaju u našoj zemlji poslednjih godina, doveli su do eskalacija u propagiranju ideologija koje se često vezuju za nacionalnu pripadnost, dok se neistomišljenici najčešće podvrgavaju javnom linču putem medija i drugih sredstava javnog informisanja građana, **što doprinosi širenju govora mržnje među mladima koji su uključeni u politička zbivanja, targetirajući direktno i one koji se ne interesuju za politička dešavanja u zemlji.**

Važno je napomenuti da su anketu popunjavali mladi starosti do 30 godina, što ukazuje da su se isti na osnovu ličnih iskustava i neposrednog zapažanja uvjerali da među mladima postoji govor mržnje, dok su glavni akteri za ovakvo djelovanje informacije dobijene putem medija.

3.4. Vršnjačko nasilje

Vršnjačko nasilje je oblik ponašanja koji za cilj ima nanošenje štete drugoj osobi koja je istog ili sličnog uzrasta, ponavlja se kontinuirano tokom određenog vremenskog perioda, a žrtva je u poziciji da se teško može odbraniti jer je odnos snaga između nje i počinioca neravnopravan. Počinioci mogu djelovati i u grupi, rijetko je to samo jedna osoba. Najčešće je među djecom školskog uzrasta koja idu u istu školu. Međutim, postoje slučajevi i kada žrtva i

¹⁹ Mreža za evropske politike – Master, Projekat “Mi smo promjena”, Istraživanje, <https://master-mne.me/istrazivanje-mi-smo-promjena/>, pristupljeno 11.10.2023.

počinioci nisu učenici iste škole. Glavne uloge u rješavanju nasilja među učenicima iste škole imaju roditelji, razredne starješine, stručni saradnici škole i direktor škole, dok, kada je u pitanju nasilje među učenicima različitih škola često biva uključena policija i/ili Centar za socijalni rad.²⁰

Vršnjačko nasilje se može ispoljavati u nekoliko različitih oblika: fizičko, verbalno, digitalno (cyber) nasilje i društveno isključivanje. Fizičko nasilje je najprepoznatljivije. Međutim, to ne znači da ostali oblici nisu jednako ugrožavajući za razvoj mlade osobe. Odgovornost u prepoznavanju da je vršnjačko nasilje prisutno imaju roditelji (i druge odrasle osobe koje učestvuju u djetetovom odrastanju i vaspitavanju), nastavnici, treneri, kao i vršnjaci posmatrači.

Psihički i emocionalni simptomi koji mogu ukazivati da dijete/adolescent trpi vršnjačko nasilje su: povlačenje u sebe, izbjegavanje razgovora i provođenja zajedničkog vremena sa roditeljima; eksplozivne reakcije na frustracije – brzo plane ako pitate kako je bilo u školi, bezvoljnost, pojačana razdražljivost, loša koncentracija, očigleda uznemirenost i anksioznost.

Fizički znaci koji mogu ukazivati na vršnjačko nasilje su: modrice, ogrebotine, posjekotine za koje dijete/adolescent nema objašnjenje ili su objašnjenja neuvjerljiva, nesanica, košmari, apetit izrazito pojačan ili smanjen i sl.²¹

Nerijetko se dešava da roditelji, koji prepoznaju vršnjačko nasilje, nezadovoljni preduzetim radnjama nadležnih institucija, kao što su škole, rješavaju problem na način što nastavljaju obračun sa djecom koja su prouzrokovala nasilje ili se upuštaju u obračune sa roditeljima te djece. Ovakvo postupanje za posljedicu ima stavljanje djeteta u ulogu žrtve, i onemogućavanje da se problem riješi na adekvatan način, uz učešće stručnih lica koja su kvalifikovana za poseban rad sa djecom i mladima.

Roditelji i lica kojima su djeca povjerenja na staranje, imaju najznačajniju ulogu u razvoju djece, te u situacijama kada dođe do prepoznavanja problema vršnjačkog nasilja, **potrebno je obratiti se nadležnim institucijama koje mogu pronaći najbolje rješenja za prevazilaženje takvih situacija.** Naime, u cilju sprječavanja nepoželjnog ili agresivnog ponašanje djeteta-učenika, posebnu pažnju treba posvetiti saradnji obrazovno-vaspitne ustanove sa roditeljima. Na taj način, roditelji mogu redovno da dobiju obavještenja od škole o ponašanju i uspjehu svog djeteta, kao i o eventualnim prvim znacima nekog problema ili konflikta među djecom.

Takođe je uočeno da neke obrazovno-vaspitne ustanove identifikuju samo posljedice neprilagođenog i nasilnog ponašanja, a da se ne utvrdi uzrok takvog ponašanja u svakom konkretnom slučaju, odnosno što je to dijete htjelo poručiti svojim ponašanjem.

U jednom slučaju vršnjačkog nasilja u Crnoj Gori, korišten je nož i jedan učenik je zadobio povrede. Škola je promptno reagovala, preduzela potrebne radnje i mjere, u cilju pomoći povrijeđenom učeniku, obavještavanjem roditelja i nadležnih organa o tome, kao i u cilju

---

²⁰ Kako prepoznati vršnjačko nasilje?, <https://www.vaspsiholog.com/2022/02/kako-da-prepoznamo-vrsnjacko-nasilje/>, pristupljeno 12.10.2023.

²¹ Ibid.

prikupljanja informacija, rada sa učenicima/cama, roditeljima. Akteri sukoba su djeca koja duže vrijeme krše školska pravila i podijeljeni u dvije grupe, često vrše verbalno i fizičko nasilje. U izjašnjenju nije navedeno da li je u rad sa porodicama bila uključena služba Centra za socijalni rad, što je trebalo učiniti i ranije, (rad sa porodicom i djecom), upravo iz razloga što dosadašnje radnje nijesu dale očekivane rezultate. **Pravila ponašanja učenika koja postoje u svim obrazovno vaspitnim ustanovama – tzv. Kućni red, treba da budu poštovana. O njima još na početku školovanja, u prvom ciklusu treba upoznati sve učenike/ce, kako bi na vrijeme usvojili pravila i znali svoje obaveze.** Školi je ukazano: da nastavi rad sa svom djecom učesnicima događaja i roditeljima/starateljima u cilju pružanja pomoći i podrške, kako žrtvi nasilja, tako i počiniocima istog; **da u ovom i sličnim slučajevima uspostavi bolju saradnju sa organom starateljstva; nastavi sa aktivnostima usmjerenim na smanjivanje vršnjačkog nasilja (preventivni i edukativni programi); da kod sličnih slučajeva koristi mogućnost angažovanja posrednika shodno članu 9b Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, kako bi se i na taj način pokušao riješiti problem.**²²

Navedeni slučaj, samo je jedan od primjera koji se učestalo dešavaju, ne samo na teritoriji škole, već i na igralištima, ulicama i sve veća prisutnost ovog fenomena mora biti alarm mladima da se **bilo koji oblik nasilja ne može tolerisati, te da u ovakvim i sličnim situacijama, odmah potraže pomoć nadležnih organa, bilo da su u pitanju pripadnici službe policije, drugi odrasli ljudi koji se zadese u datom trenutku na istoj lokaciji, ili pozivom na SOS liniju za prijavu vršnjačkog nasilja na broj: 080 777 777, koja linija je dostupna 24 časa.**

Takođe, mladima je putem SOS linije sa pozivom na broj 116-111 proužena mogućnost dobijanja psihološke pomoći i savjetovanja. SOS telefon je anoniman i sadržaj razgovora ostaje samo između psihologa i osobe koja traži pomoć ovim putem. Ova linija je besplatna i dostupna 24 časa na dan i sedam dana u nedjelji.

²² Zaštitnik ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, Izvještaj o radu za 2022. godinu, str. 187

4. EVROPSKI SISTEM ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

Posmatrano kroz kontinuirane napore da se unaprijedi polje primjene i zaštite ljudskih prava, evidentno je da je u Evropi formiran najrazvijeniji i najefikasniji sistem zaštite ljudskih prava na nadnacionalnom nivou. Tome daju doprinos međunarodne organizacije koje uživaju povjerenje članica i pojedinaca, te svojim efektivnim i nepristrasnim radom najčešće postaju jedina pouzdanica kada zakonodavstvo na nacionalnom nivou podbaci da pruži adekvatnu zaštitu ljudskih prava i sloboda.

S tim u vezi, u nastavku **ukazujemo na međunarodne organizacije** koje svojim djelovanjem oživljavaju slova međunarodnih dokumenata kojima su zajemčena ljudska prava i slobode, te praksom daju doprinos nastanku i promociji novih, univerzalnih prava i sloboda.

4.1. Savjet Evrope

Savjet Evrope je regionalna međunarodna organizacija oformljena 1949. godine sa ciljem promocije jedinstva svojih članica kroz promociju slobode i demokratskih vrijednosti. Shodno članu 3 i 4 Statuta ove organizacije preduslov za prijem u članstvo jeste poštovanje ljudskih prava.

Sve članice Savjeta Evrope su potpisnice Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), kojom se štite ljudska prava i političke slobode. Crna Gora je Evropsku konvenciju o ljudskim pravima potpisala 06. juna 2006. godine. Zvanično je postala 47. članica Savjeta Evrope, 11. maja 2007. godine.

Svrha Savjeta Evrope ogleda se u ostvarivanju osnovnih ličnih i demokratskih prava i sloboda u Evropi, a najvažniji akti su donošenje **Evropske konvencije o ljudskim pravima (1950.)** i uspostavljanje **Evropskog suda za ljudska prava (1998)**, kao stalnog sistema pravne zaštite (Ustanovljen Protokolom br. 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima).²³

Savjet Evrope odigrao je pionirsku ulogu u borbi za **ukidanje smrtne kazne**, koja se smatra neprihvatljivom u demokratskim društvima. U aprilu mjesecu 1983. godine Savjet Evrope usvojio je Protokol br. 6 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima kojim se ukida smrtna kazna, a nakon toga, u maju 2002. godine i Protokol br. 13 o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima.

---

²³ Više informacija o podnošenju predstavke ESLJP, možete pronaći u Analizi „Ja imam pravo!“ koja je rađena u okviru projekta projekat „U pravo vrijeme – Podrška zaštitnicima/ama ljudskih prava i OCD u oblasti promocije ljudskih prava i razvoja demokratske političke kulture“ koji realizuju nevladine organizacije Juventas, Help - Hilfe zur Selbsthilfe, Centar za monitoring i istraživanje – CeMi, Kvir Montenegro i Otvoreni centar Bona fide, koji finansira Delegacija Evropske unije kroz program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava za Crnu Goru 2022 (EIDHR) – ctr. 438-535, a kofinansira Ministarstvo javne uprave Crne Gore. (zakačiti link ako je objavljeno)

Savjet Evrope postavio je ukidanje smrtne kazne kao preduslov za prijem u njeno članstvo. Od 1997. godine nijedna smrtna kazna nije izvršena ni u jednoj od 46 država članica ove organizacije. Svaka država koja se pridruži Savjetu Evrope saglasna je da bude predmet nezavisnih mehanizama praćenja koji imaju za cilj da ocijene koliko one poštuju ljudska prava i demokratske prakse.

Savjet Evrope priprema strategije i instrumente sa ciljem promovisanja učenja o ljudskim pravima i demokratiji. Povelja Savjeta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava pokazuje nam kako se ove vrijednosti mogu prevesti u praksu.

Više od 5.000 mladih lidera svake se godine obučava u Evropskim centrima za mlade u Budimpešti i Strazburu. Ove obuke osmišljene su tako da se izazove kaskadni efekat, tj. da mladi lideri prenesu naučeno članovima svojih udruženja. Preko 15.000 mladih takođe mogu koristiti projekte koje pomaže Evropska fondacija za mlade sa ciljem da se promoviše razumijevanje, tolerancija i solidarnost.

4.2. Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju - OEBS

OEBS je najveća svjetska regionalna bezbjednosna organizacija osnovana 1973. kao **Konferencija za evropsku bezbjednost i saradnju**, skraćeno **KEBS**. OEBS je posvećen radu na stabilnosti, miru i demokratiji za više od milijardu ljudi, kroz politički dijalog o zajedničkim vrijednostima i kroz praktični rad koji dovodi do dugoročnih promjena.

U njen domen spadaju pitanja kao što su kontrola naoružanja, ljudska prava, sloboda štampe i slobodni izbori. Većina od 3500 članova osoblja OEBS-a je angažovana na zadacima na terenu, dok oko 10% je angažovano u sjedištu organizacije u Beču.

Misija OEBS-a u Crnoj Gori jeste da pruža pomoć zemlji-domaćinu u sprovođenju reformi i daljem jačanju demokratskog razvoja, u skladu sa OEBS-ovim obavezama i principima. U skladu sa svojim mandatom, Misija saraduje sa institucijama na državnom i lokalnom nivou, organizacijama civilnog društva i medijima, u oblastima reforme izbornog sistema, parlamentarne reforme, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, reforme pravosuđa, reforme bezbjednosnog i sektora za sprovođenje zakona, jačanju ljudskih i manjinskih prava, jačanju profesionalizma u medijima, promovisanju ekonomskog razvoja, te zaštiti životne sredine.²⁴

²⁴ Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju, Misija u Crnoj Gori, <https://www.osce.org/me/mission-to-montenegro>, pristupljeno 12.10.2023.

4.3. Evropska unija

Jedna od najvažnijih regionalnih međunarodnih organizacija je Evropska unija. Ukupno broji 27 država članica koje su nezavisne i suverene, ali svoj suverenitet ujediniju članstvom u EU, čime postižu veću kolektivnu snagu i uticaj na svjetskoj sceni kakav same ne bi mogle ostvariti.

Uopšteno govoreći, proces donošenja odluka u Evropskoj uniji i postupak zajedničkog odlučivanja uključuju tri glavne institucije:

Evropski parlament (EP) koji zastupa građane EU i koji ga direktno biraju;

Savjet Evropske unije koji zastupa pojedinačne države članice;

Evropsku komisiju kojoj je cilj zastupati interese Unije kao cjeline.

Ovaj "institucionalni trougao" kreira politike i zakone koji se primjenjuju širom EU. U načelu, Komisija predlaže novo zakonodavstvo, a Parlament i Savjet ga donose.

Druge dvije institucije koje imaju značajnu ulogu su **Sud Evropskih zajednica** koji podržava vladavinu evropskog prava, te **Revizorski sud** koji provjerava finansiranje aktivnosti Unije.

U Evropskoj uniji postoje dva glavna smjera politike i djelovanja u području ljudskih prava.

Jedan je zaštita osnovnih ljudskih prava za građane EU-a, a drugi promovisanje ljudskih prava širom svijeta. EU javno osuđuje kršenje ljudskih prava gdje god da se dogodi, apelujući na zemlje koje nisu članice EU da prekinu takva kršenja. Od 1992. godine, svi sporazumi o trgovini i saradnji sa zemljama koje nisu članice EU sadrže klauzule po kojima su ljudska prava suštinski element odnosa između strana.

Politika EU-e obuhvata:

- promovisanje prava žena, djece, manjina i migranata,
- protivljenje smrtnoj kazni, mučenju, trgovini ljudima i diskriminaciji,
- zaštitu građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava,
- zaštitu ljudskih prava u aktivnom partnerstvu s partnerskim zemljama, međunarodnim i regionalnim organizacijama te udruženjima na svim društvenim nivoima,
- uključivanje klauzula o ljudskim pravima u sve sporazume o trgovini ili saradnji s trećim zemljama.

Imajući u vidu predstavljanje vrijednosti, te značaj koji EU ima po zaštitu i promociju ljudskih prava, jasno je zbog čega i Crna Gora kontinuirano radi na zatvaranju pregovaračkih poglavlja sadržanih u Sporazumu o pridruživanju i stabilizaciji. Članstvom u EU, omogućiće se građanima dosledno poštovanje i zaštita svih zajemčenih prava i sloboda koji su proklamovani prednje pobrojanim dokumentima.

ZAKLJUČAK

Zaštita ljudskog dostojanstva jeste suština pojma ljudskih prava, kao ustanovljene opšteprihvaćene vrijednosti, koja u centar stavlja nepovredivost ljudskog života. Mehanizmi zaštite obezbijeđeni posredstvom međunarodnog, regionalnog i državnog aparata nisu dovoljni da bi se garantovala potpuna zaštita i poštovanje ljudskih prava, već su pojedinci ključni akteri u očuvanju i unapređenju istih.

Tek razvijanjem kolektivne svijesti u pravcu razumijevanja i poštovanja različitosti, bićemo u mogućnosti da osnažimo zajednicu, a samim tim obezbijedimo dosledno poštovanje zagarantovanih ljudskih prava, stvarajući društvo bez predrasuda.

Sa ciljem pune realizacije osnovnih ljudskih prava i sloboda, njihove zaštite i kontinuirane promocije, pozivamo sve mlade da svojim postupcima pokažu da mogu biti promjena koja je nužno potrebna u društvu u kome živimo, a čime će se dokazati da se greške prošlosti mogu ispraviti, uz kreiranje budućnosti jednakih šansi i mogućnosti za sve.

Budi promjena, jer sve počinje od tebe!

FINANSIRA:

Evropska unija

KOFINANSIRA:

Ministarstvo
javne uprave

